

Brancheprotocol Kwaliteitszorg Onderzoek

(BKO)

2009 – 2015

(Versie oktober 2007, algemene ledenvergadering)

Voorwoord

1. Omschrijving praktijkgericht onderzoek
2. Doelstelling en uitgangspunten
3. Gezamenlijk kwaliteitszorgsysteem onderzoek
4. Kader voor interne kwaliteitszorgsystemen voor praktijkgericht onderzoek
5. Externe validatie van de interne kwaliteitszorgsystemen
6. Landelijke monitor

Voorwoord

De hogescholen verrichten (praktijkgericht) onderzoek. Deze taak is wettelijk verankerd (artikel 1.3.2 Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek). Met de introductie van het lectoraat in het hoger beroepsonderwijs in 2001 heeft de ontwikkeling van de onderzoeksfunctie aan de hogescholen structureel vorm gekregen. Het is de ambitie van de hogescholen om hun innovatieve positie in het Nederlandse kennislandschap te bestendigen en verder uit te bouwen.

Met het Brancheprotocol Kwaliteitszorg Onderzoek (BKO) geven de hogescholen vorm aan hun kwaliteitszorgbeleid op het gebied van onderzoek. De onderzoeksfunctie is een voor de hogescholen betrekkelijke nieuwe functie, waarbij het ontwikkelperspectief centraal staat. Het BKO is vastgesteld voor de periode 2009-2015. Aan het einde van deze periode zal het protocol worden geëvalueerd en indien nodig worden aangepast.

1. Omschrijving praktijkgericht onderzoek

Het Brancheprotocol Kwaliteitszorg Onderzoek (BKO) heeft betrekking op de onderzoeksfunctie van de hogescholen. De vereniging van hogescholen hanteert voor het onderzoek dat aan hogescholen wordt verricht de verzamelnaam praktijkgericht onderzoek. Hierbij wordt uitgegaan van onderstaande omschrijving. De omschrijving is bedoeld als open omschrijving en gaat uit van de diversiteit aan onderzoekspraktijken zoals die bij hogescholen te vinden zijn.

Praktijkgericht onderzoek

1) Het onderzoek aan hogescholen is geworteld in de beroepspraktijk. De vraagstellingen van het onderzoek dat door hogescholen wordt verricht, worden ingegeven door de professionele praktijk ('real life'-situaties), in zowel profit- als non-profitsectoren. Het onderzoek genereert vervolgens kennis, inzichten en producten die bijdragen aan het oplossen van de problemen in de beroepspraktijk en/of aan de ontwikkeling van deze beroepspraktijk.

2) Het onderzoek aan hogescholen is praktijkgestuurd, en richt zich daarbij ook op strategische vragen en de langere termijn. Het onderzoeksobject of de onderzoeksvraag staat centraal zonder dat er op voorhand wordt gekozen voor een specifieke disciplinaire of methodologische benadering. De aanpak is vaak multi- en/of transdisciplinair.

3) Het onderzoek aan hogescholen wordt vormgegeven binnen een scala van organisatorische verbanden, waaronder lectoraten en onderzoekcentra. Deze delen kennis en inzichten met bedrijven en instellingen, voeren praktijkgericht onderzoek uit en ontwikkelen, meestal in coproductie met externe partijen, nieuwe kennis, inzichten en producten.

4) Het onderzoek aan de hogescholen is methodologisch verantwoord en daarnaast sterk gebonden aan de toepassingscontext. Dit betekent dat bij beoordeling van het onderzoek zowel wetenschappelijke criteria als ook criteria uit de context (beroepspraktijk) een rol spelen. De gegenereerde kennis en inzichten moeten niet alleen geldig en betrouwbaar zijn, maar ook maatschappelijk robuust.

5) Het onderzoek aan hogescholen kent een sterke verbinding met de andere activiteiten van het hoger beroepsonderwijs. Dit betreft allereerst de verbinding met het onderwijs. Docenten maken deel uit van de lectoraten en onderzoekcentra. Via stages, opdrachten en leeronderzoek zijn studenten actief betrokken bij het onderzoek. Het onderzoek heeft een vernieuwende werking op het curriculum en draagt bij tot verdere professionalisering van de staf. Daarnaast bestaat er een directe verbinding met consultancyactiviteiten van de instellingen.

6. Het onderzoek aan hogescholen, de kenniscreatie en de kenniscirculatie vinden plaats binnen (duurzame) netwerken met externe partijen. Kennis en inzichten worden via uiteenlopende kanalen aan de diverse doelgroepen overgebracht: via wetenschappelijke publicaties, via bijdragen aan professionele bladen, via voordrachten en presentaties en via uiteenlopende media zoals internet, kranten, radio en tv.

7. Het onderzoek aan hogescholen is gevarieerd. Het type praktijkgericht onderzoek dat wordt verricht, de wijze waarop kennis en inzichten worden gedocumenteerd en gedeeld, het soort producten dat dit oplevert, en de vormgeving van de netwerken zijn afgestemd op wat in de verschillende sectoren van de beroepspraktijk adequaat is.

2. Doelstelling en uitgangspunten

Doelstellingen

Verantwoording, verbetering en sturing staan centraal in het kwaliteitszorgsysteem voor het onderzoek van de hogescholen.

Het onderzoek aan de hogescholen wordt deels gefinancierd uit publieke middelen en deels uit private middelen. Bij het afleggen van *verantwoording* wordt uitgegaan van zowel horizontale als verticale verantwoording. Verticaal: de resultaten op het gebied van onderzoek worden via de jaarverslagen van de hogescholen gerapporteerd aan de Minister van Onderwijs Cultuur en Wetenschappen. Daarnaast wordt op brancheniveau jaarlijks de voortgang van het onderzoek aan de hogescholen gemonitord. Horizontaal: het onderzoek van de hogescholen is praktijkgericht. Het afleggen van verantwoording aan de relevante stakeholders en de samenleving in bredere zin is een logisch uitvloeisel van deze gerichtheid. Deze horizontale verantwoording vindt naast de jaarverslaglegging ook plaats via publicatie van de rapporten van de onderzoeksevaluaties.

De onderzoeksfunctie van de hogescholen is een jonge ontwikkeling. Het kwaliteitszorgsysteem ondersteunt de ontwikkeling van deze functie en geeft concrete impulsen tot *verbetering*. De verbeterimpulsen van het kwaliteitszorgsysteem richten zich op het onderzoek zelf en op de relatie tussen het onderzoek en de instelling (onderzoeksbeleid- en management).

Voor het voeren van een goed onderzoeksbeleid is relevante *sturingsinformatie* onontbeerlijk. Het kwaliteitszorgsysteem levert input voor het management van de instellingen voor hoger beroepsonderwijs en stelt het in staat sturing te geven aan de invulling van de onderzoeksfunctie.

Uitgangspunten

De hogescholen hanteren in het BKO de volgende uitgangspunten:

- het aangrijpingspunt is de interne kwaliteitszorg van de instellingen;
- het systeem gaat uit van een ontwikkelperspectief op de onderzoeksfunctie van de hogescholen;
- de kwaliteitszorg betreft zowel het maatschappelijk belang van als ook de wetenschappelijke deugdelijkheid van het onderzoek. Bij de beoordeling van praktijkgericht onderzoek spelen de volgende contexten een rol: het onderwijs, de beroepspraktijk, het domein onderzoek en kennis en de samenleving in bredere zin.
- het systeem is zo ingericht dat enerzijds de belasting voor onderzoekers en instellingen wordt geminimaliseerd, terwijl er anderzijds optimaal aan kwaliteitshandhaving en verbetering wordt gewerkt;

In de volgende hoofdstukken wordt het systeem van kwaliteitszorg beschreven.

3. Gezamenlijk kwaliteitszorgsysteem onderzoek

Het kwaliteitszorgsysteem voor het onderzoek aan de hogescholen bestaat uit een drietal inter-acterende elementen: de interne kwaliteitszorgsystemen van de instellingen, de externe validatie van de interne systemen en een (landelijke) monitoring.

De *interne kwaliteitszorgstelsels* van de hogescholen vormen de kern van het gezamenlijke kwaliteitszorgsysteem. Het BKO bevat een algemeen kader van randvoorwaarden (zie hoofdstuk 4) waarbinnen elke hogeschool de kwaliteitszorg vorm geeft aansluitend bij het profiel van de instelling, de vigerende andere systemen, de omgeving en andere relevante factoren.

Het BKO voorziet in de instelling van een Validatie-commissie Kwaliteitszorg Onderzoek (VKO). De VKO *evalueert en valideert* de kwaliteitszorgsystemen van de instellingen en doet aanbevelingen ter verbetering (hoofdstuk 5).

De hogescholen *monitoren* gezamenlijk de landelijke ontwikkeling van het praktijkgerichte onderzoek. Zij hebben deze taak belegd bij de HBO-raad (hoofdstuk 6). De HBO-raad publiceert jaarlijks een voortgangsrapportage omtrent het onderzoek aan de hogescholen. Deze rapportage verschaft informatie aan de relevante ministeries, aan de politiek en aan de samenleving als geheel.

4. Kader voor interne kwaliteitszorgsystemen voor praktijkgericht onderzoek

De hogescholen hanteren gezamenlijk het volgende kader bij het inrichten van hun interne kwaliteitszorg op het gebied van onderzoek:

- Elke hogeschool draagt zorg voor een intern kwaliteitszorgbeleid dat in ieder geval elke zes jaar leidt tot evaluatie van zelf te kiezen onderzoekseenheden (lectoraten, groepen en/of kenniscentra)
- De evaluatie van de gekozen eenheid vindt plaats door een commissie die bestaat uit onafhankelijke¹ deskundigen. Onder deskundigen wordt verstaan peers (lectoren en onderzoekers) en stakeholders. De samenstelling van de commissie is representatief voor de context waarin de te evalueren eenheid functioneert (beroepspraktijk, onderwijs, onderzoek en kennis, en samenleving).
- De beoordeling vindt plaats op basis van een zelfevaluatie. In deze evaluatie wordt startend vanuit het zelfbeeld en de missie gekeken naar strategie, beleid, resultaten over de te evalueren periode. Dit mondt uit in een reflectie op de prestaties en de het realiseren van doelstellingen en missie. Er worden perspectieven en verwachtingen voor de toekomst geformuleerd. De zelfevaluatie vindt zijn neerslag in een rapportage. In deze rapportage wordt de gekozen wijze van analyse (SWOT of ander model) geëxpliciteerd. Het proces van de evaluatie, de analyse, de eventuele bijstelling missie, doelen en strategie en de toekomstperspectieven worden transparant beschreven. De gebruikte gegevens en data worden als bijlage bijgevoegd. Bij elke zelfevaluatie wordt in ieder geval aandacht besteed aan de volgende elementen:
 1. **de inbedding van het onderzoek binnen de instelling, zowel op organisatorisch, strategisch als op HRM gebied en de missie van de onderzoekseenheid in relatie tot de instellingsmissie**
 2. **doorwerking van de activiteiten in curricula van bachelor en masteropleidingen of verandering van opleidingsstructuren**
 3. **de doorwerking van het onderzoek op het gebied van professionalisering van de docenten/staf aan de instelling zowel op het gebied van onderwijs als op het gebied van de kennisfunctie.**
 4. **samenwerkingsverbanden en inhoudelijke relatie met instellingen van hoger onderwijs en onderzoek in Nederland en over de landsgrens**
 5. **samenwerkingsverbanden en inhoudelijke relatie met bedrijven of instellingen in de regio of daarbuiten**
 6. **evaluatie van het onderzoeksprofiel van de onderzoekseenheid op het gebied van wetenschappelijke standaarden en methoden en technieken**
 7. **resultaten op het gebied van kennisoverdracht en praktijkgericht onderzoek gericht op het (georganiseerde) bedrijfsleven en/of de publieke sector, inclusief publicaties en producten**
 8. **Financiële resultaten**

¹ Onafhankelijk wordt hier gedefinieerd als onafhankelijk van te beoordelen onderzoekseenheid. De instelling kan er wel voor kiezen om een constant element in de commissie op te nemen (bijvoorbeeld de interne auditor of een vaste secretaris) ten einde de vergelijkbaarheid van de diverse onderzoeksevaluaties te bevorderen.

- De rapportage over de zelfevaluatie vormt de input voor de dialoog met de externe evaluatiecommissie. Op basis van de zelfevaluatie, eventueel aangevuld met andere door de instelling relevant geachte rapportages, gaat een door de hogeschool benoemde evaluatiecommissie van peers en stakeholders het gesprek aan met de te evalueren onderzoekseenheid. Dit resulteert in een evaluatie van de activiteiten van de onderzoekseenheid over de te evalueren periode en in ontwikkelingsaanbevelingen voor de toekomst. Er wordt gekeken naar missieformulering/doelstellingen, de operationalisering hiervan, de resultaten en eventuele noodzaak voor aanpassing van genoemde elementen. De bevindingen van de evaluatiecommissie worden vastgelegd in een rapportage. Het rapport van de evaluatiecommissie is openbaar. De rapportage wordt allereerst voorgelegd aan de geëvalueerde onderzoekseenheid en de raad van bestuur of het college van de betreffende instelling. De laatstgenoemde maakt het rapport openbaar en stelt een exemplaar ter beschikking aan de Validatie-commissie Kwaliteitszorg Onderzoek (zie hoofdstuk 5).

5. Externe validatie van de interne kwaliteitszorgsystemen

De interne kwaliteitszorgsystemen van de hogescholen worden minimaal eens in de zes jaar geëvalueerd en gevalideerd door de Validatie-commissie Kwaliteitszorg Onderzoek (VKO). De VKO wordt benoemd door de HBO-raad in samenspraak met het ministerie van OCW. Het betreft een semi-permanente commissie, voor de periode 2009-2015, bestaande uit deskundigen uit het onderzoek, het onderwijs, het bedrijfsleven en de publieke sector, aangevuld met expertise op het gebied van kwaliteitszorg. De commissie heeft een permanente kern die wordt geactiveerd wanneer er een aantal evaluaties te verrichten zijn. Per evaluatie wordt gekeken of er extra experts/leden worden ingeschakeld.

De VKO ontvangt van de te evalueren instelling een zelfevaluatie aangaande het kwaliteitszorgsysteem voor onderzoek. Deze zelfevaluatie bevat een transparante beschrijving van het systeem, een evaluatie van de werking in de achterliggende periode en een visie op de ontwikkeling in de toekomst. Daarnaast maakt de VKO gebruik van de evaluatierapporten die betrekking hebben op het onderzoek aan de instelling (zie hoofdstuk 4)². Op basis van bovengenoemde informatie gaat de VKO het gesprek aan met een afvaardiging van de instelling. Centraal staan de volgende vragen:

- is de interne kwaliteitszorg zodanig ingericht dat deskundige beoordeling wordt gegarandeerd?
- worden de genoemde minimumvoorwaarden van het BKO gehanteerd?
- worden de oordelen van de beoordelingscommissies voldoende onderbouwd?
- worden de oordelen van beoordelingscommissies gebruikt ter versterking van de kwaliteit van de onderzoeksfunctie?
- draagt het kwaliteitszorgsysteem bij aan een continue aandacht voor kwaliteit van de onderzoeksfunctie?

De VKO vormt zich een oordeel over het functioneren en de prestaties van het kwaliteitszorgsysteem in de te evalueren periode en formuleert ontwikkelingsaanbevelingen voor de toekomst. De bevindingen van commissie worden vastgelegd in een rapportage. Deze rapportage wordt allereerst voorgelegd aan de raad van bestuur of het college van de betreffende instelling. Vervolgens maakt de commissie het rapport openbaar en stelt het ter beschikking van OCW.

De HBO-raad is niet bevoegd zich te mengen in de besluiten en rapportages van de VKO. Halverwege de looptijd van het BKO vindt er een tussentijds evaluatiegesprek plaats tussen de VKO en het bestuur van de HBO-raad.

² Het gebruik van de evaluatierapporten dient slechts om vast te stellen in hoeverre het kwaliteitszorgstelsel adequaat is en conform de bedoeling wordt uitgevoerd. De VKO vormt zich geen inhoudelijk oordeel over het onderzoek.

6. Landelijke monitor

De hogescholen monitoren gezamenlijk op landelijk niveau de ontwikkeling en voortgang van het onderzoek binnen het hoger beroepsonderwijs. Deze monitoring is ondergebracht bij de HBO-raad. Op basis van een gezamenlijke set indicatoren worden er elk jaar door elk lid van de vereniging van hogescholen de relevante kwantitatieve gegevens bij de HBO-raad aangeleverd. Dit geschiedt volgens een vast format. Dit format is opgenomen als bijlage.

De HBO-raad publiceert jaarlijks een cijfermatige voortgangsrapportage omtrent het onderzoek aan de hogescholen. Deze rapportage dient als informatiebron voor de relevante ministeries, de politiek en de samenleving als geheel. De cijfermatige rapportage gaat, indien relevant, vergezeld van een samenvattende rapportage ten aanzien van de in dat jaar verschenen evaluatierapporten van onderzoekseenheden en verschenen VKO rapportages.

7. Looptijd en evaluatie van het Brancheprotocol Kwaliteitszorg Onderzoek

Het BKO heeft betrekking op periode 2009-2015. Dit betekent dat in principe elke onderzoekseenheid aan elke hogeschool minimaal één keer is geëvalueerd. Ook is elke instelling minimaal één maal door de VKO geëvalueerd en gevalideerd.

Een onafhankelijke commissie evalueert in 2014-2015 de werking van het BKO en doet aanbevelingen voor de toekomst.

Bijlage

Format gegevens monitoring

A: Omvang onderzoekseenheid (personeel)

	Aantal	Fte omgerekend naar een heel jaar
Lector(en)		
Associate lector(en)		
Kenniskring intern		
Kenniskring extern		
Promovendi		
Onderzoekers (anders dan hierboven genoemd)		
Overig		
Totaal		

B: Omvang onderzoekseenheid (budget)

	Uitgedrukt in Euro's
Eerste geldstroom (rijksbijdrage)	
Tweede geldstroom (nationale subsidies)	
Derde geldstroom	
Internationale subsidies	
Totaal	